

породжує юридичні наслідки, наприклад, якщо підтвердження такого факту необхідне заявникові для одержання в органах, що вчиняють нотаріальні дії, свідоцтва про право на спадщину, для оформлення права на пенсію в зв'язку із втратою годувальника. Поряд із цим, суд не може відмовити в розгляді заяви про встановлення факту родинних відносин з мотивів, що заявник може вирішити це питання шляхом встановлення неправильності запису в актах цивільного стану.

Суди можуть встановлювати факти усиновлення, реєстрації та розірвання шлюбу, якщо в органах ДРАЦСу не зберігся відповідний запис, у його відновленні було відмовлено або запис може бути відновлений лише на підставі рішення суду про встановлення факту реєстрації акту цивільного стану. Типова ситуація може виникнути при реєстрації шлюбу на судні, якщо на день звернення до органу ДРАЦСу для отримання свідоцтва про шлюб одна з осіб, з якою було зареєстровано шлюб на судні, померла.

Особливість даної категорії справ полягає у тому, що суд встановлює не сам факт усиновлення, реєстрації або розірвання шлюбу, а факт державної реєстрації зазначених фактів. Тому при розгляді справ про встановлення фактів усиновлення, реєстрації або розірвання шлюбу суд має встановити причини відмови органів ДРАЦСу у видачі відповідного свідоцтва або відновлення актового запису. Водночас, суд не вправі відмовити у прийнятті заяви або закрити провадження у справі з тих підстав, що органами ДРАЦСу відмовлено у відновленні запису про реєстрацію акту у зв'язку з відсутністю даного запису у книгах реєстрації відповідних записів, що збереглися.

Відповідно до ст.ст. 130-132 СК України факт батьківства (материнства) може бути встановлений за рішенням суду у разі смерті чоловіка, який не перебував у шлюбі з матір'ю дитини (смерті жінки, яка вважала себе матір'ю дитини), якщо запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень проведено за прізвищем матері, а ім'я та по-батькові батька дитини записані за вказівкою матері (ч. 1 ст. 135 СК України) або запис про матір дитини, батьки якої невідомі, проведено за рішенням органу опіки та піклування (ч. 2 ст. 135 СК України).

Встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу здійснюється судом тільки у випадку, якщо цей факт породжує виникнення, зміну або припинення правовідносин, зокрема: виникнення права спільної сумісної власності на майно, набуте чоловіком і жінкою за час спільного проживання, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними, і, як наслідок, поширення на правовий режим такого майна положень глави 8 СК України (ст. 74 СК України); виникнення права на утримання відповідно до положень ст. 76 СК України у того з них, хто став непрацездатним під час спільного проживання, якщо жінка та чоловік тривалий час проживали однією сім'єю (ч. 1 ст. 91 СК України); виникнення права врегулювати свої сімейні (родинні) відносини за договором, який має бути укладений у письмовій формі (ч. 2 ст. 9 СК України) тощо.

За результатами розгляду справ про встановлення фактів, що тягнуть виникнення, зміну чи припинення сімейних правовідносин, суд ухвалює рішення. Відповідно до ч. 2 ст. 259 ЦПК України рішення суду про встановлення факту, який підлягає реєстрації в органах ДРАЦСу або нотаріальному посвідченню, не замінює собою документів, що видаються цими органами, а є тільки підставою для одержання зазначених документів.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЛІЦІЄЮ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Халюк С.О., к.ю.н., доцент кафедри конституційного та міжнародного права НАВС

В основі політики України стосовно забезпечення прав і інтересів дітей лежать гуманістичні принципи і вимоги Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року та інших міжнародних договорів у цій галузі, які закріплені у положеннях Конституції України й інших правових актах.

Забезпечення та захист прав і законних інтересів дитини, в першу чергу гарантованих Конституцією України, являє собою сьогодні одну з найактуальніших державно-правових проблем. Складні політичні та соціально-економічні умови функціонування держави вплинули на положенні дітей. Незважаючи на наявність значної кількості нормативних актів у сфері забезпечення і захисту дитинства, ступінь їх захищеності є незадовільною. Розповсюдженість випадків порушення прав дітей породжує агресію з їх боку, недовіру до органів державної влади та управління, що призводить до формування їх протиправної поведінки. Значне загострення соціально-економічної ситуації призвело до поширення злочинності взагалі, у тому числі й неповнолітніх.

Як відзначають Толкачов К. та Хабібулін А. термін «забезпечення» стосовно до прав і свобод можна розглядати у двох значеннях: по-перше, як діяльність державних органів, громадських організацій, посадових осіб і громадян щодо здійсненню своїх функцій, компетенції, обов'язків з метою створення оптимальних умов для суворой, неухильной реалізації правових приписів та правомірності здійснення прав і свобод; по-друге, як підсумок, результат цієї діяльності, що виражається у фактичній реалізації правових приписів, прав і свобод громадян.

При цьому серед юристів-науковців, які займаються дослідженням даної проблематики існують різні підходи. Зокрема, Хальота А. зазначає, що забезпечення є безпосередньою реалізацією прав людини. Охорона (захист) прав та відновлення порушених прав людини складають послідовні стадії механізму реалізації конституційних прав людини. На кожній із цих стадій компетентні державні органи, застосовуючи різні форми та методи, здійснюють певний вид діяльності. І тому, досліджуючи структуру та функціонування кожної стадії, стає можливим удосконалення діяльності конкретних органів та посадових осіб, зокрема правоохоронних органів. Схоже розуміння даного поняття подане Богачовою О. у якому забезпечення – це система гарантування прав, загальні умови і спеціальні юридичні засоби їх реалізації та охорони; напрям діяльності державних органів щодо створення передумов для реалізації прав і свобод громадян.

У свою чергу Волинка К. визначає забезпечення прав і свобод як специфічну діяльність у наданні їм реального і непорушеного характеру передбачає створення певних умов, за яких реалізація прав і свобод є безперешкодною і максимально ефективною, їх охорона здійснюється з метою запобігти найменшій можливості їх порушення, а захист від скоєного правопорушення сприяє їх відновленню і притягненню винної особи до відповідальності. Саме тому, враховуючи вищевказані підходи, термін «забезпечення» варто розглядати як діяльність державних органів, громадських організацій, посадових осіб і громадян в межах здійснення ними своїх повноважень щодо створення належних умов для здійснення прав і свобод та як підсумок такої діяльності, яка виражається в фактичній реалізації прав і свобод громадян.

Основне навантаження здійснюваної в Україні діяльності щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, в тому числі від злочинних посягань, покладається на правоохоронні органи. Закріплення у статті 3 Конституції України положення про те, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю...», а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави», вимагає від держави утворення відповідної системи правоохоронних органів.

Особливу роль у забезпеченні прав і свобод людини та громадянина відіграють органи внутрішніх справ, які відповідають за їх правовий захист. Органи внутрішніх справ та інші правоохоронні органи належать до загальної системи забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Нормативною основою діяльності органів внутрішніх справ в цьому напрямі є гарантовані та надані їм Конституцією України, Законом України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року та іншими нормативно-правовими актами широкі повноваження

щодо забезпечення законності й додержання прав та свобод, їх ініціативністю, авторитетом серед населення країни, доступністю для будь-кого.

Згідно з Положенням про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженим Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 383/2011, до основних завдань Міністерства внутрішніх справ України поряд з іншими належать здійснення профілактичних заходів з дітьми, які перебувають на обліку в органах внутрішніх справ, а також щодо запобігання злочинам та іншим правопорушенням, внесення відповідному державному органу, громадській організації або посадовій особі подання про вжиття заходів для усунення причин та умов, що сприяють учиненню правопорушень; у межах компетенції вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також здійснення розшуку дітей, які зникли безвісти. Також здійснює в межах, визначених законодавством, контроль за дотриманням вимог законодавства щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, здійснює в межах компетенції заходи соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі.

Узагальнюючи, зазначимо, що лише спільні зусилля державних органів, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства дійсно сприятимуть кардинальному поліпшенню ситуації у сфері захисту прав дитини в Україні.

СОЦІАЛЬНІ ПРАВА В УКРАЇНІ ТА ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Остафійчук Т.В., к.п.н., доцент, доцент кафедри психології та педагогіки ННІПІ НАВС

В Україні соціальній роботі та соціальному захисту різних верств населення приділяється значна увага, сформована законодавча та нормативно-правова база, визначені соціальні права громадян, проте існує чимало проблем щодо забезпечення державою практичної реалізації цих прав.

Законодавчу, нормативно-правову основу соціальної роботи в Україні, як і в інших країнах світу, визначають правові документи світового співтовариства (акти, декларації, пакти, конвенції, рекомендації, резолюції ООН, ВООЗ, МОП, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та ін); внутрішньодержавні юридичні акти; документи суб'єктів України, які забезпечують реалізацію законів на своїй території; документи муніципальних утворень; рішення, накази, розпорядження безпосередньо закладів та організацій.

Міжнародними документами, які становлять законодавчу базу соціальної роботи в Україні є Загальна декларація прав людини (ООН, 10 грудня 1948 р.), Міжнародний пакт про цивільні і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (Нью-Йорк, 19 грудня 1966 р.), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, Конвенція ООН про права дитини тощо.

У Загальній декларації прав людини (ст. 22) наголошується, що «кожен як член суспільства має право на соціальне забезпечення, а також на здійснення економічних, соціальних і культурних прав, необхідних для його гідності й вільного розвитку його особистості, за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до організації і ресурсів кожної держави». У Загальній декларації прав людини зазначається, що кожен має право на працю, вільний вибір виду зайнятості, відпочинку і дозвілля, включаючи розумне обмеження робочого дня; на життєвий рівень, необхідний для підтримання здоров'я і добробуту свого і своєї сім'ї та інші права і свободи. Особлива увага у міжнародних документах приділяється гарантії права на працю, соціальне забезпечення, охорону дітей і жінок тощо.

В Україні наявна законодавча база, яка складається із переліку нормативних актів, що регламентують соціальну роботу та захист населення, — закони та укази Президента України, декрети Кабінету Міністрів України, постанови Кабінету Міністрів України, розпорядження Президента України та Кабінету Міністрів України, накази міністерств та відомств.